

byggnadsvård

Klosters kyrka

Klosters kyrka, Eskilstuna stad, Eskilstuna kommun, Strängnäs stift, Södermanlands län

Antikvarisk kontroll
Invändig renovering 2010

Eva Wockatz

Klosters kyrka

Klosters kyrka, Eskilstuna stad, Eskilstuna kommun, Strängnäs stift,
Södermanlands län

Antikvarisk kontroll
Invändig renovering 2010

Eva Wockatz

Rapport 2010:1

© 2010 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & Utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se
www.sorlandsmuseum.se

Författare: Eva Wockatz, byggnadsantikvarie
Omslagsbild: Klosters kyrkas valv efter renovering. (D10-886)
Foto, där ej annat anges: Eva Wockatz, Sörmlands museum
Diarienummer: KN-KUS08-057

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/01672

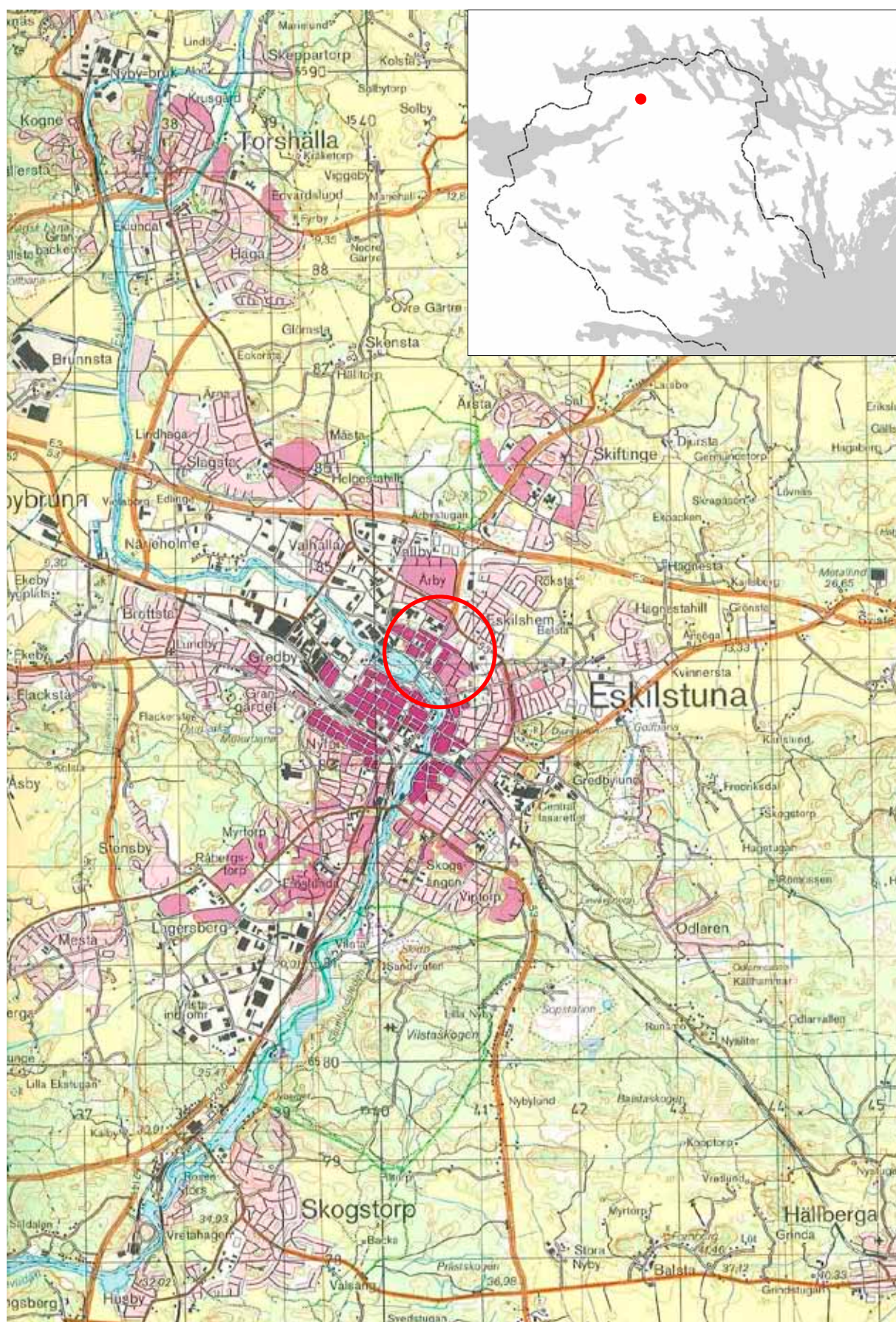
Nyköping 2010

Innehåll

INLEDNING	5
Sammanfattning av åtgärder	6
Beskrivning av byggnaden	6
Interiör	6
Historik	6
KULTURHISTORISKA VÄRDEN	7
UTFÖRDA ÅTGÄRDER	7
Skadebeskrivning före åtgärder	7
Rengöringen	10
Lagningar	14
Infärgning av putslagningar	14
Öppen visning	14
Konservering av fasta inventarier	15
Dopkapellet	15
Övrigt	20
Avvikelser från arbetshandlingar	20
Produkt- och materialval	23
KULTURHISTORISK BEDÖMNING	
AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	23
KÄLLFÖRTECKNING	23
Litteratur	23
Opublicerat material	23
Arkiv	23
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	25

BILAGA

Relationsritningar A306:601 - 602, Norman arkitektkontor AB,
2009-10-15.

1 Läget för Klosters kyrka är markerat med en röd cirkel.

INLEDNING

Under perioden januari – april 2010 har invändig renovering av Klosters kyrka genomförts. Länsstyrelsen i Södermanlands län beslutade med stöd av 4 kap 9 § Lag (1988:950) om kulturminnen mm (KML) att lämna tillstånd till arbetena, 2008-06-11. I villkoren för beslutet anges att den invändiga putslagningen och rengöringen skulle utföras av person med konservatorskompetens och enligt förslagshandling av Norman arkitektkontor 2009-09-09. Lagningsbruket skulle ha samma egenskaper och sammansättning som befintligt bruk, och skulle vara infärgat i kulör som omgivande rengjorda ytor.

I samband med rengöringen av valven utfördes som en separat entreprenad rengöring av dopkappellets valv- och väggytor, samt rengöring och konservering av fasta inventarier. Ett kompletterande beslut skrevs angående dessa arbeten, 2010-03-19. Ett av villkoren för beslutet var att arbetet skulle utföras i enlighet med åtgärdsförslag upprättat av Närkekonserveratorn, daterat 2010-02-26 och 2010-03-01.

Ansvarig arkitekt har varit Norman arkitektkontor AB, Björn Norman, Eskilstuna, som har upprättat ritningar och arbetshandlingar, samt samordnat och lett byggmöten. Sex byggmöten har hållits. Antikvarisk medverkan har utförts av Eva Wockatz, Sörmlands museum. Beställarens representant var Berndt Johansson, Eskilstuna kyrkogårds- och fastighetsförvaltning.

Arbetena med koret och långhuset slutbesiktigades den 29 mars 2010. Arbeten avseende dopkapellet slutbesiktigades den 8 april 2010.

Stiftsstyrelsen har med stöd av 4 kap 16 § Kulturminneslagen beslutat om ersättning för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av kyrkliga kulturminnen, kyrkoantikvarisk ersättning (KAE), för lagning av sprickor och rengöring av valv inom 2009-års ram.

Invigningsgudstjänsten var påskdagen 2010.

2 Klosters kyrka sedd från Eskilstunaån i decemeber 2007. Fotografi Dag Forssblad, Sörmlands museum. (D10-902)

Sammanfattning av åtgärder

- Rengöring av korets och långhusets valv.
- Sprickor i korets och långhusets valv har setts över och lagats.
- Retuschering av tidigare utförda putslagningar i korets och långhusets valv.
- Rengöring av dopkapellets väggar och valv.
- Rengöring och konservering av vissa fasta inventarier.

Beskrivning av byggnaden

Klosters kyrka är byggd med tornfasaden vänd mot Eskilstunaån. Tornfasadens portal var från början placerad rakt framför dåvarande bron över ån. Kyrkan är därför orienterad med koret i nordost.

med kyrkliga symboler. Ett dopkapell nås via en öppning mellan predikstol och altare. Dopkapellet är valvt med ett bemålat kryssvalv. Innanför dopkapellet ligger den rymliga sakristian. Bakom orgeln finns det stora S:t Eskilsfönstret försett med glasmålningar utförda av N. P. Ringström. Målningarna visar fjorton bilder ur S:t Eskils liv.

Orgeln på orgelläktaren, huvudorgeln, är uppförd 1973, ritad av arkitekt Rolf Berg. Ursprungliga orgeln från 1929 finns kvar bakom denna, placerad på en läktare ovan huvudläktaren. En mindre kororgel från 1960 finns mitt emot predikstolen. En ny kororgel med flyttbart spelbord är placerad på en läktare ovanför ingången till dopkapellet. Orgeln ritades av arkitekt Jerk Alton och är byggd av Walter Thürs orgelbyggeri.

Interiör

Kyrkan är byggd i tegel med synligt murverk i väggarna. Långhuset består av sex valvtraveer. Valvkapporna är slammade. Korfönstren har glasmålningar, dekorerade

Historik

År 1908 fattades det beslut om att en ny kyrka skulle byggas i Eskilstuna. En arkitekttävling anordnades 1917 då arkitekt Otar Hökerberg förslag godtogs. Förslaget

3 Långhusens norra valv före rengöringen. (D10-870)

reviderades något några år senare. Byggnationen påbörjades först 1925 och kyrkan invigdes 1929. År 1940 förstärktes korgolvet och nytt övergolv lades in i kyrkorummet. 1952 och 1971 byggdes orgelläktaren om. 2005-2007 renoverades kyrkans fönster.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Otar Hökerbergs (1882-1960) ritningsförslag godkändes år 1917, men invigdes först 12 år senare. Kyrkan präglas därför dels av det sena 1910-talets nationalromantik, men har också spår av den senare 20-talsklassicismen. De karakteristiska dubbeltornen är en välkänd silhuett i Eskilstuna och de båda tornen ger intryck av en katedral. Klosters kyrka kom att bli det sista stora kyrkobygget i Sverige. Arkitekturen är till stor del präglad av 1910-talets stora byggnadsprojekt, Stockholms stadshus, som också har synligt tegel i fasaderna och där stor omsorg är nedlagd på detaljerna.

Kännetecknande för Klosters kyrka är kyrkans mycket genomarbetade utförande. Detaljer, som stuprör,

ventilationsgaller, armaturer och radiatorskydd är exempel på påkostade och omsorgsfullt genomarbetade detaljer som getts likvärdig omsorg med exempelvis bänkinredning, altaruppsats och altarring. Tillsammans med arkitekturen i övrigt har detaljomsorgen avsett att bilda en helgjuten enhet, där såväl praktisk som symboliska funktioner integrerats. Trots senare års förändringar, som breddning av orgelläktaren och insättande av nya orglar präglas kyrkorummets fortfarande av originalutförandet.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Skadebeskrivning före åtgärder

Under början av år 2007 upptäcktes att puts släppte från ett av långhusvalven. Putsbiten hamnade inte på någon kyrkobesökare, men oron för att det skulle hända fanns. Valven ligger drygt 20 meter ovanför golv.

Arkitekt Björn Norman gjorde en okulär besiktning av valven och påbörjade en sprickinventering med hjälp av

4 Långhusens södra valv före rengöringen. (D10-872)

kikare och kamera. Han konstaterade att det på övriga delar inte fanns några sättningssprickor och att det därför rörde sig om krympsprickor. De flesta sprickorna förekom i anslutning valvribborna-stickvalven, där det också fanns viss risk att både fogbruk och slammingsbruk skulle släppa.

En första provlagning av två skadade ställen gjordes i kyrkan mars 2007, i valv 2 (2:2) och valv 5 (5:2), se ritningar. Lagningarna utfördes med ett infärgat putsbruk, pigmenterat med grön umbra. Man kunde efter lagningarna konstatera dels att lagningens struktur avvek från omgivande ytor och att lagningsbruket hade en avvikande kulör. Eftersom lagningen gjordes före ett beslut hade tagits om eventuell total rengöring av valven, så färgades bruket in till omgivande nedsmutsade ytors kulör. Från ställning kunde man också se hur kraftigt nedsmutsad kyrkan var efter drygt 70 år utan någon rengöring alls. Man gjorde därför också en provrengöring när ställningen var uppe.

5 *Detalj av den år 2007 lagade ytan, valvkappa 5:2. (D10-871)*

6 *Valvtravé 5 före åtgärder. I övre vänstra hörnet syns lagningen som utfördes 2007, valvkappa 5:2. Nedåt i bild är söder. (D10-871)*

7 *Detalj av putsbit från valv 1. Den grova slamningen och avfärgningen kan anas. Fotografi Anki Lütz, Sörmlands museum. (D10-903)*

Syftet med den invändiga renoveringen 2010 var att rengöra valvytorna, samt att säkra och laga sprickor i valvens putsytor.

Valven är murade som sjärnribbvalv, med en tunn putsslamning gjord ovanpå murstenarna. Slamningen hade inför länsstyrelsens beslut analyserats av CBI betonginstitutet AB. Analysen visade att bruket var ett rent lufthärdande kalkbruk, med en sammansättning som motsvarade K100/400. Ovanpå putsslamningen är en tunn kalkavfärgning gjord. Avfärgningen är gjord med pigmentet grön umbra och motsvarade en kulör som ligger mellan 30:4 (1200 gr grön umbra till 25 kg kalkpasta) och 30:5 (3600 gr grön umbra till 25 kg kalkpasta), RAÄ:s kalkfärgslikare.

Inventering av sprickor

Före renoveringen påbörjades hade synliga sprickor dokumenterats på ritningar, som användes som förfrågningsunderlag. När ställningen var uppe, inventerades

8 *Före rengöringen. (D10-904)*

valven och sprickorna av arkitekten igen, då ytterligare sprickor och andra skador dokumenterades på ritning.

Ställningsarbetet

En stor del av entreprenaden var monteringen av ställningen. På de mittersta valven, valv 4, 5 och 6, anordnades en rullbar ställning, som vid flytt drogs på skenor. På så sätt behövdes endast den övre delen av ställningen plockas ned när ett valv var klart.

Ställningen rullades till nästa valv och byggdes upp igen i dess övre del. En valvtravé arbetades med åt gången.

Samtlig fast inredning, bänkinredning, orglar, predikstol, altarpopsats, ljuskronor och annat täcktes in. Intäckningen utfördes av konservator Gabor Pasztor, i samråd med orgelkonservator Martin Hausner.

Rengöringen

Genom att betrakta äldre fotografier så får man en tydlig bild av att kyrkovalven gradvis har blivit smutsigare och mörkare genom åren. På de första bilderna, sannolikt

9 *Långhuset sannolikt precis efter byggnationen 1929. Fotografi M025205, okänt datum. Fotograf Eskilstuna Foto AB. Sörmlands museums arkiv.*

10 *Långhuset sett mot norr. M025211. Fotograf E. Forsslund 1940. Sörmlands museums arkiv.*

11 *Långhuset sett mot norr. A-10-326. Fotograf Lennart Jansson 1974. Sörmlands museums arkiv.*

12 Murare Peter Fridell rengör valvkappan med "Akapad"svamp. (D10-905)

tagna just efter invigningen av kyrkan år 1929 är valven betydligt ljusare. (Bilden ser dock ut att vara något överexponerad.) Man kan ana att arkitekten har eftersträvat att få valvens kulör att samspela med kalkstenshällarna i murnischerna och att få ett högt och ljust kyrkorum.

Valven rengjordes i två steg. Först dammsögs all löst sittande smuts och sot. (Damsugaren placerades utomhus.) I nästa steg suddades valven med "Akapad"svamp (f d Wishab), modell extra hård. Efter suddningen dammsögs valvytorna en gång till. Eftersom valvens yta hade en så pass grov struktur, vilken också kraftigt varierade för de olika valvkapporna, så slet det hårt på svamparna. Vid rengöring av vissa valv gick det åt 600 svampar. Slamningen på valv 5 och 6 var mycket grov i strukturen. Eventuell rengöring med mässingsborste föreslogs i arbetshandlingen, men det har inte använts.

En referensyta, som inte rengjordes, lämnades vid korvalvet, valvkappa 7:4.

13 Murare Heikki Herves hugger upp en spricka i valv 4. (D10-883)

14 Spricka i valv 4 efter lagning. (D10-884)

15 Del av en valvkappa före rengöringen. (D10-873)

16 Vänstra valvkappan har dammsugits från sot och högra har påbörjats att rengöras med "Akapad"svamp. (D10-879)

17 Pågående rengöring av valv 4. I bild syns murare Achmed, Heikki Herves och arkitekt Björn Norman. Övre ytorna har dammsugits. (D10-880)

18 Valv efter rengöring och retuschering. (D10-881)

19 Före retuschering, valv 1, den 11 februari 2010.
(D10-874)

20 Konservator Gabor Pásztor lägger på retuschen.
(D10-875)

21 Spricklagningen efter retuschering. (D10-876)

Lagningar

Sprickor och håligheter skrapades upp med kniv och putshammare. Putslagningen gjordes med FINJA kalkbruk 3 mm.

Infärgning av putslagningar

Utförda putslagningar retuscherades efteråt med en blandning av pigment och aceton. Valvens struktur varierade. Alla valvkappor hade en kvastad yta, men vissa valvkappor hade en mycket grov struktur. Andra valvkappor var betydligt slätare. Svårigheten att med dessa ytor få samma enfärgade resultat efter rengöring lät sig inte göras. Detta berodde också på att det var mycket stora ytor där rengöringen utfördes, av flera olika personer, och där vissa ytor var svåra att komma åt från ställning. I lampljuset fick man också skuggverkningar. Även befintlig kalkavfärgning varierade i kulören. Konservatorn målade därför över putslagningarna med en kulörblandning som avvägdes beroende på omgivande ytor. Ytorna "laverades" med torrpigment upplöst i aceton. Pigmenten grön umbra och kimrök användes.

En annan svårighet var att från byggnadsställning, så pass nära lagningen och i lampljus bedöma hur den retuscherade lagningen skulle te sig. Vissa lagningar är därför mer synliga, medan andra är svårare att urskilja. Helhetsresultatet blev dock klart godtagbart.

Valvbågarnas slamning i valv 2 hade vissa saltutfällningar. Saltutfällningarna och lös puts borstades bort och en tunn retuschering gjordes på valvbågen. Kulturkalkfärg som blandades med pigment ströks på. Här valdes alltså att inte göra en ny putsslamning, för att inte riskera att den nya putsen skulle släppa från underlaget på grund av saltutfällningarna.

Vissa mörka slammade tegelstenar i valv 1 tonades ner med användande av samma retusch som till valvkapporna.

Öppen visning

En lördag anordnades en visning för allmänheten. På plats fanns kyrkans personal, arkitekten, entreprenören och antikvarien. Just denna dag var det ett mycket kraftigt snöoväder, vilket gjorde att ett trettiotal personer kom. Visningen var uppskattad.

Konsivering av fasta inventarier

I samband med renoveringen utfördes också rengöring och konservering av fasta inventarier, såsom altaruppsats, predikstol och triumfkrucifix. Västra och östra kororgeln, samt de båda orgelfasaderna på södra läktaren rengjordes. Lösa färgskikt sågs över och konserverades. Ytsmuts avlägsnades, skador och saknande färgskikt retuscherades.

På altaruppsatsens östra staty var en skada. En gipsbit limmades tillbaks på postamentet. Lösa färgskikt limmades på ett par ställen. Baksidan gick ej att komma åt.

Även glasfönstret i söder rengjordes, S:t Eskilsfönstret. Efter rådgivning med ett glasmästeri tvättades glasrutorna varsamt av konservatorn med fönsterputsmedel uppblandat med vatten. Glasen var mycket smutsiga. Karmen torkades av, färgskikten var i ett gott skick.

Dopkapellet

I samband med rengöring av valvytor i kor och långhus så rengjordes även invändiga putsytor i dopkapellet. Detta gjordes som en separat entreprenad. Även här var vägg- och valvytorna relativt kraftigt och ojämnt nedsmutsade. Mindre putsskador fanns också på ytorna, som avslagna hörn och äldre håltagningar.

De ljusst målade putsytorna rengjordes med "Akapad" svamp, modell extra hård och dekorationsmålningar rengjordes med så kallad "gumme pane" (rengöringsdeg baserad på mjöl, vatten och kopparsulfat). Stearinrester på det väggmålade altaret togs bort mekaniskt.

Där puts saknades lagades med kalkputs. Putslagningar, visst slitage och missfärgade tidigare lagningar tonades in med pigmenterad kalkfärg och genom "lavering" med torrpigment löst i aceton.

Korfönstret och den förgyllda, skulpterade snäcken rengjordes.

Det på putsen målade dörrfodret runt sakristieingången var målat med en blank modern färg. Denna övermålades med en matt färg i samma blå kulör som dekorerade ytor.

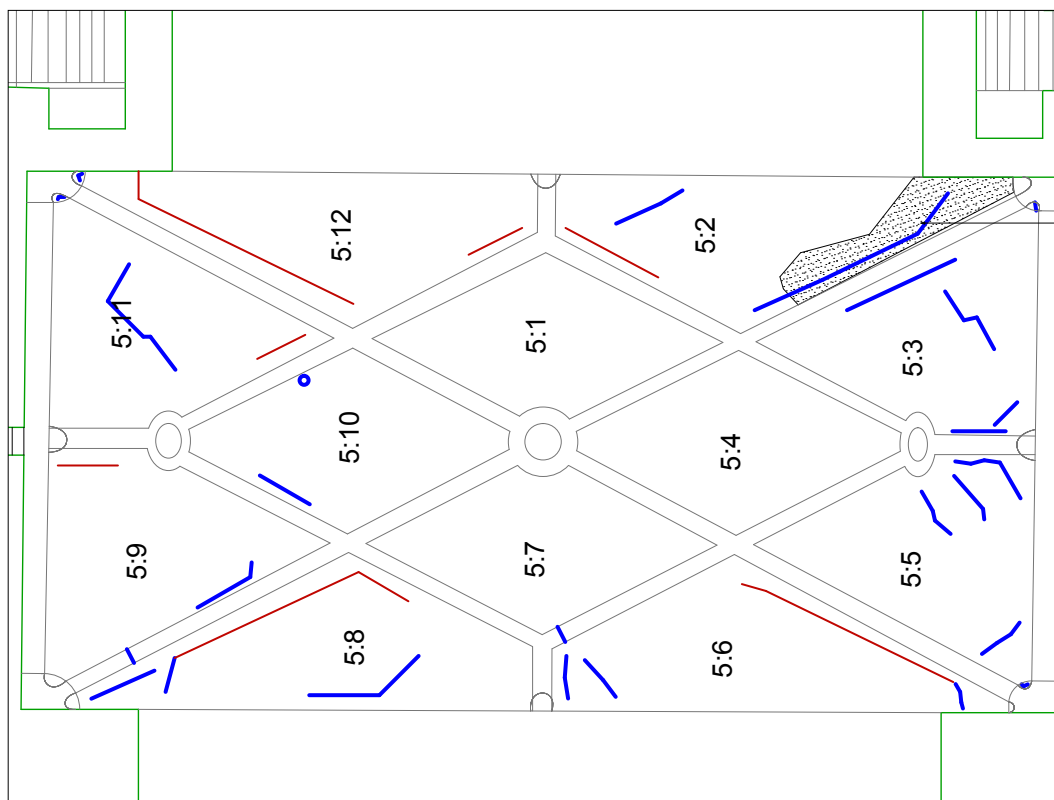
22 *Detalj av valvkappa som hade en grov slamming. (D10-906)*

23 *Altaruppsatsen var före arbeten mycket nedsmutsad, liksom övriga fasta inventarier. (D10-907)*

24 *Detalj av predikstolen före rengöringen. (D10-887)*

25 Del av sprickinventeringen, i valv 5, ritning A306:602. Observera att sprickorna är ritade "ovanifrån" valvet, varför ritningen blir spegelvänd i förhållande till fotografiet nedan.

26 Samma valv efter rengöring, valv 5, putslagning och retuschering. Lagningen från 2007 kan anas till vänster upp i bild. (D10-895)

27 Dopkappellets valv före rengöringen. (D10-890)

28 I dopkapellet är ett altare målat på fasadputsen. Före rengöringen. (D10-891)

29 Konservator Gabor Pásztor retuscherar skador i en av dopkappellets inskriptionstavor. (D10-896)

30 Konservatorn Madelaine Villanyi skrapar bort stearinfläckar på det väggmålade altaret i dopkapellet. Observera att väggarna i absiden har en blåtonad yta, som inte finns på övriga väggar. Målningen ger en effekt av blåa strålar från fönstret. (D10-897)

31 Dopkappellets östra valvkappa före rengöringen. (D10-889)

32 Samma valvkappa efter rengöring och retuschering. (D10-898)

Övrigt

Vissa av gjutglasen i långhusväggarnas fönsternischer strax under valven hade skador. De spruckna glasbitarna låg i fönsternischerna, vilket talar för att de faktiskt spruckit redan i samband med byggnationen. På de ställen där glaset var trasiga i både ytter- och innerrutan, så lagades den yttre glasrutan för att inte få luftläckage ut till vinden.

Avvikelser från arbetshandlingar

I länsstyrelsens beslutsunderlag stod det att arbetena skulle utföras av en person med konservatorskompetens. Största delen av valvens rengöring och lagning utfördes av putsentreprenören. Arbetena skedde dock i samråd och under viss övervakning av konservator. Retuscheringar, intäckningar och behandling av fasta inventarier har gjorts av konservatorn.

I länsstyrelsens beslut anges att rengöringen ska vara jämnt utförd på ett sådant sätt att valvytorna inte ges ett skäckigt utseende. Vissa lagningar har blivit mer synliga, medan andra är svårare att urskilja. Helhetsresultatet är dock gott.

34 En referensyta i dopkapellet sparades på ett kapital i nordost. (D10-900)

33 Detalj av sakristieingångens dörromfattning före arbeten, som var målad med en modern blank färg i avvikande kulör. (D10-899)

35 Valvbåge vid valvkappa 2:8, som färgades in. (D10-877)

37 Skada på predikstolen som retuscherades. (D10-894)

I länsstyrelsens beslut stod det också att lagningsbruket skulle färgas in. I början av entreprenaden kunde dock konstateras att befintligt bruk inte var infärgat, samt att valvens putsytor var kalkavfärgade. Eftersom valvens struktur var så pass olika, vissa valvkappor hade en mycket grov kvastad yta, vilken då inte kunde rengöras till samma grad som andra valvkappors slätare ytor, hade det varit svårt att få ett bra resultat med ett ensartat genomfärgat bruk. Nu retuscherades, målades, lagningarna av konservatorn, som beroende på valvens rengöringsgrad mm bedömde svärtan och kulören.

Avvikelser från beslutsunderlaget har tagits upp med och godkänts av antikvarisk kontrollant.

Antikvariska iakttagelser

I samband med att sprickorna lagades, syntes att valvkapporna var murade med en annan sorts sten än tegel. Stenen visade sig vara en slags slaggsten. Arbetshandlingar och ritningar förvaras på landsarkivet i Uppsala. Kopior beställdes av "arbets- och materialbeskrivning till ny kyrka i Eskilstuna" från 1929 (Volym OIa:8). Där kan man läsa att: "Valv över kyrka, kor och orgelläktare slås med diagonalkryssbågar av 2 1/2 x 1 sten och

36 Flera av gjutglasen var trasiga. (D10-878)

38 Del av upphuggen spricka i valvkappa 4. Till vänster syns tegelsten och till höger syns den skimpbetongstenen. (D10-882)

39   *Triumfkrucifixet efter rengöringen. (D10-901)*

40   *Konservator Gabor Pásztor med retuscheringsfärger. (D10-893)*

övriga av 1 sten. Kapporna däremellan slås av 1/2 stens pimpbetongsten och avjämnas på översidan med bruk. Kryssbågarnas synliga bredd är 172 stens fasad.”

I boken ”Byggnadskonsten” med Otar Hökerberg som en av redaktörerna utgiven 1928, kan man läsa att ”Pimstensbetong framställes av cement och pimsten och gjutes i diverse former.” ”Pimsten är en vulkanisk slaggsten, bildad av trakyt. Den är mycket porös och är massformig till strukturen. Porositeten ger stenen så lite spec. vikt, mindre än 1, att den flyter på vatten. Denna lätthet gör stenen användbar till framställning av lätta plattor till väggar m.m., varvid den inblandas i krossat tillstånd....”

Stenarna hade de ungefärliga måtten 90 x 220 mm.

Anledning till att man murade valven med pimsten, är sannolikt att slaggstenen väger mindre och att stenen har bra isoleringsförmåga.

Produkt- och materialval

Lagningsbruk: Finja kalkbruk
Pigment: Grön umbra, kimrök mm
Lim: Paralloid B72
Kalk: Kulturkalkfärg

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Renoveringsåtgärderna har inneburit att valvens sprickor har inventerats och putsen har lagats där det fanns risk för putssläpp. Byggnadsställning som ger tillträde till samtliga valvkappor har inte monterats sedan invigningen 1929. Valvens putsytor var därför också kraftigt nedsmutsade.

Rengöringsarbeten har inneburit en stor skillnad för upplevelsen av kyrkorummet. Nu är kyrkorummet åter ljus och ger ett katedralliknande intryck.

De fasta inventarierna, såsom triumfkrucifix, predikstol och altarpopsats har rengjorts och konserverats av konservatorer, vilket inte heller har gjorts sedan invigningen. Inventarierna var därför kraftigt nedsmutsade. Renoveringen har på så sätt i viss mån återskapat Otar Hökerbergs kyrka från 1929.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Hökerberg O. , Kjellin E. 1928. Byggnadskonsten dess teori, juridik och praktik, AB Nordiska förlaget.
Lindblom, Arne. 2005. En liten vägledning för dig som besöker kyrkorna i Klosters församling, Eskilstuna / Klosters församlingsråd.
Rappe, A. 1943, 1959, 1974. Klosters kyrka. Sörmländska kyrkor 17. Nyköping. Södermanlands hembygds- och museiförbund.
von Friesendorff G. A. 1929. Eskilstuna kyrka. Minnesskrift vid invigningen den 9 maj 1929.

Opublicerat material

- Handlingar inför Klosters kyrka invändig renovering av valv 2010, Teknisk beskrivning HUS, Administrativa föreskrifter, Ritningar, Byggmötesprotokoll, Slutbesiktningsprotokoll, Konserveringsrapporter.
Kyrkokaraktiserings projekt 2007. Inventering av kyrkor i Eskilstuna kommun, Södermanlands län, Strängnäs stift.

Arkiv

- Riksarkivet, Landsarkivet i Uppsala
Eskilstuna, Kloster och Fors kyrkoarkiv volym OIa:8
Sörmlands museums arkiv.
Bildarkiv
Topografiskt arkiv

41 Entreprenaden är snart avslutad och ställningen plockas ned. (D10-892)

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsuppgifter

Objekt: Klosters kyrka
Kommun: Eskilstuna kn
Fastighetsbeteckning: Eskilstuna Nattvarden 1
Socken: Klosters
Stift: Strängnäs
Län: Södermanland

Författningsskydd

Lag (1988:950) om kulturminnen mm.

Kyrkor uppförda före utgången av år 1939 skyddas enligt 4 kap. 3 § Lag (1988:950) om kulturminnen mm (KML). Enligt denna lag ska alla kyrkobyggnader och kyrkotomter som tillhör Svenska kyrkan samt alla begravningsplatser vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. För byggnader och anläggningar som tillkommit före 1940 gäller att de inte på något väsentligt sätt får ändras utan Länsstyrelsens tillstånd. Detta tillståndskrav gäller också för vissa, särskilt utvalda byggnader och anläggningar som är yngre och som har höga kulturhistoriska värden. Kyrkliga inventarier av kulturhistoriskt värde ska förvaras och vårdas väl. Varje församling ska föra en förteckning över sådana inventarier.

Projektrelaterad information

Beställare: Eskilstuna församling, genom fastighetsansvarig Berndt Johansson.
Arkitekt: Norman arkitektkontor AB, Björn Norman, Eskilstuna.
Generalentreprenör: Fasadrenoveringar Roland Karlsson AB, genom Per Birksson.
Målerikonserverator: Närkekonserveratorn AB, Gabor Pásztor och Madelaine Villanyi, Örebro.
Orgelkonserverator: Martin Hausner AB, Tärnsjö
Antikvarisk kontroll: Sörmlands museum, Eva Wockatz.

Övriga uppgifter

Länsstyrelsen i Södermanlands län beslut: 2008-06-11, dnr 433-16707-2007
Länsstyrelsen i Södermanlands län beslut: 2010-03-19, dnr 433-16707-2007
Sörmlands museum, dnr KN-KUS08-057

Dokumentationsmaterial

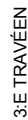
Dokumentationsmaterial i form av arbetsmaterial och fotografier förvaras i Sörmlands museums arkiv, Nyköping.

Sprickor mellan valvråbåga/valvbåge och valvkupa/ stickvalv redovisas som kontinuerlig linje efter ribba med mindre avstäck vid start och avslut.

Tunna sprickor i valvkupor redovisas som linje i kupor utan direkt kontakt med ribbor.

	Sprička ingående i FU
	Vid besikning av vsk/ uppmätt spricka ej ingående i FU
	Uppmätt spricklängd ingående i FU
	Uppmätt spricklängd tillkommande spricklängd
	Sluttat murverk med bunden nedsmutsning pga av tidigare läckage
	Häll i slämlängden

2: A TRAVÉEN

1:A TRAVÉEN

YTA ÅTGÄRDAD 2007.

BET	ANT	ANDRING AVSER	DATUM	SIGN
A	B	Bygghandling	2010-01-11	BN
B	B	Spickinvertering mm travé 1	2010-02-11	BN
C	C	Spickinvertering travé 2	2010-02-28	BN

KLOSTERS KYRKA

Norman

arkitektkontor ab

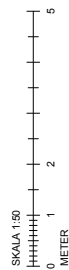
STYCKE- HÄRRE	Eskilstuna Klosters församling Box 307 63104 Eskilstuna		
A	Box 135, 640 45 Kivikund / 070-6569305 tjong@romansark.se		
UPPGÄGIR	RTIO AV	HANDLÖSARE	
26-01	BN	BN	
		ANSÄRIG	

2009-10-15 Arkitekt SAR/MSA Björn Norman

IN VANDIG R
DEI PI AN

DELPLAN
TRAVÉ NR 1, 2 OCH 3

SEKALA	PEJABER	DELT
1:50	A306-601	C

	Spindla ingående i FU
	Vid besiktning av valv ut ej ingående i FU
	Uppmätt spricklängd ingående i FU I=0000 I=0000
	Slammat murverk med nedsmutsning pga av tö Hål i slammningen

Tunna sprickor i valvkupor redovisas som linje i kupor utan direkt kontakt med ribbor.

7:E TRAVÉÉN

BET	ANT	ANDRING ANSV	DATUM	SKED
A		Bygghandling	2010-01-11	BN
B		Spickinventering trave 6 och 7	2010-02-11	BN
C		Komplettering spickor	2010-02-11	BN
D		Komplettering spickor trave 5	2010-02-28	BN

KLOSTERS KYRKA

BVG- HIRE		Bakhtuna Klosters for sailing Box 307 63 104 Eidsfuna		airtektkontor 30	
A	Box 135, 040 45	Kvickand / 070-6569305 / bjoern@normanark.se			
UPFORAG NR		RTD AY	HANDLAGGARE		
26-01		BN	BN		
DATUM		BETÄNDELSE			

NUMBER	A306:602